

МИНУЛЕ Є ПРОЛОГОМ

Тіло несе течією. Та вже кінець листопада, і річка Кеннебек почала замерзати: брили льоду кружляють, перекидаються у воді й збираються в зграї, а прозорі холодні пальці криги тягнуться від берегів і жадають вхопитися за все, що пливе повз них. Обтяжений промоклим одягом і важкими шкіряними черевиками, небіжчик гойдається на течії, невидючими очима вдивляючись у серп старого місяця.

Ця ніч — жахлива, з пронизливим вітром і пекучим морозом, і що стрімкіша течія, то швидше замерзає річка, захоплюючи покійника у свої мляві обійми. Складки його домотканої лляної сорочки вигулькують, як пелюстки зів'ялого коричневого тюльпана. Лише годину тому його волосся було розчесане та перев'язане ззаду стрічкою мережива. Звісно, він забрав стрічку, і можливо — доля ж така мінлива, — якби не зробив цього, залишився б живим. Але це стало останньою краплею. Війни починали й із менших причин. Небіжчик поспішав забратися звідси, у нього й так було забагато неприємностей, і якби він був обережнішим і терплячішим, то почув би своїх нападників у лісі. Почув би. Сховався б, затамувавши подих. Почекав би, доки вони пройдуть. Але небіжчик був безрозсудним і нетерпеливим. Він задихався. Залишав на снігу

сліди, і знайти його було неважко. Волосся розпатлалося в сутичці — він сховав мереживо в кишеню — і тепер це волосся, темне, як мулистий берег річки, сплуталося, частина прилипла йому до лоба, решта потрапила до рота під час останнього зойку, перш ніж небіжчика жбурнули до річки.

Течія тягне його скоцюрблене, понівечене тіло ще чверть милі, поки вода не перетворюється на лід і не зупиняється з утомленим стогоном, затиснувши покійника за п'ятнадцять футів від берега обличчям, зануреним на дюйм нижче від поверхні, із роззявленим ротом і виряченими від несподіванки очима. Мороз ударив у містечку Галловелл, штат Мен, на місяць раніше, ніж зазвичай, і — мрець не міг про це знати, як не знав ніхто з місцевих — відлиги не буде ще багато-багато довгих місяців. Цей рік назвуть Роком Довгої Зими. Він стане легендою, і цей чоловік — її великою частиною. Але наразі містяни мирно сплять у теплі своїх ліжок, а щільно зачинені двері захищають їх від ранньої лютої зими.

Та ген — уздовж річки, якщо придивитися, — щось темне, пронириле рухається в місячному сяйві. Лисиця. Вона обережно ставить лапу на кригу. Потім іншу. Лисиця вагається, бо знає, якою мінливою може бути річка, як вона прагне поглинути все й затягнути у вир. Та лід витримує, і лисиця подається вперед, до мертвого чоловіка. Вона підкрадається до місця, де він спочиває в крижаній труні. Розумне звірятко схиляє голову набік і дивиться на нього, але він не відповідає поглядом. Лисиця піднімає ніс до неба, принохується, чи немає небезпеки. Вдиhaє різкий запах морозу й сосен, що ростуть уздовж річки, та віддалений, легкий аромат лісового диму. Задоволена, вона починає вити.

КЛАРКОВА КУЗНЯ

ЧЕТВЕР, 26 ЛИСТОПАДА

— Не бійся, — кажу я Бетсі Кларк. — За всі роки, що приймаю пологи, я не втратила жодної матері.

Дівчина, на чійх скронях блищать бісеринки поту, дивиться на мене широко розплющеними очима й киває. Я не думаю, що вона справді мені вірить; вони ніколи мені не вірять. Кожна породілля впевнена, що вона за кілька кроків від смерті. Це природно і мене не зачіпає. Жінка найвразливіша під час пологів, але тоді ж вона й найсильніша. Як забита, загнана в куток відчайдушна звірина, у своїх муках вона поперемінно то згортається клубочком, то кидається на довколишніх. Процес, у якому її тіло вивертає, мав би вбити жінку. Ніхто не має переживати таке, та вони чудом роблять це знову й знову.

Джон Ковен, молодий коваль, підручний чоловіка Бетсі, приїхав по мене дві години тому, і я сказала, що часу гаяти не можна. Малоки Бетсі з'являються на світ неймовірно швидко й так само неймовірно гучно, як верескливі вогкі й червоноликі банші. Але такі маленькі — навіть доношені, — що їхні сіднички поміщаються в мене на долоні. Манюні, як ті пташенята. Джон серйозно поставився до моїх вказівок, і ми мчали Галловеллом із такою швидкістю, що в мене досі болять кістки.

Тож тепер, щойно приїхавши й ледве розклавшись, я вже бачу голову маляти. Перейми Бетсі відбуваються кожні пів хвилини. Її дитина, як і попередні, поспішає зустрітися з матір'ю. На щастя, тіло Бетсі добре пристосоване до пологів.

— Час, — кажу я їй і кладу свої теплі долоні на її коліна.

Я розсуваю їх і допомагаю молодій жінці задерти нічну сорочку й оголити живіт. Він твердий, напружений у переймах, і Бетсі зціплює зуби, щоб не схлипнути. Жоден досвід не допоможе під час пологів: тут щоразу — як уперше, і розраховувати можна лише на досвід тих, хто прийшов допомогти. Тож Бетсі покликала матір, сестер, кузину, тітку. Пологи — спільна справа, і кожна з них миттєво береться до роботи, щойно мужність Бетсі слабшає і жінка кричить від болю. Кожна знає, що це означає, і навіть ті, хто не має визначеної ролі, дають собі раду. Хтось кип'ятить воду; хтось підкидає дрова в камін; хтось згортає пелюшки. Це основна жіноча робота. Чоловікам тут немає місця, їм не належить бути в цій кімнаті, тому чоловік Бетсі безсило вийшов до своєї кузні, щоб зігнати страх і безпомічність на ковадлі, вибивши непокору зі шматка розплавленого металу.

Жінки Бетсі працюють злагоджено й виконують усі мої вказівки. Я простягаю руку, і в неї кладуть теплий вологий рушник. Щойно витираю новий прилив крові та вод, рушника висмикують із моєї долоні й кладуть у неї свіжий. Наймолодший у родині Бетсі — кузині, дівчинці років дванадцяти — доручили прати брудне шмаття, підтримувати гарячим окріп у чайнику й наповнювати водою відро для прання. Вона виконує всі завдання без жодних скарг чи вагань.

— Ось твоя дитинка, — кажу я, торкаючися слизької теплої голови. — Лиса, як яйце, так само, як і решта.

Бетсі задирає підборіддя й, шойно перейми відпускають, питає, скривившись:

— Значить, це знову дівчинка?

— Це геть нічого не значить. — Я не відводжу погляду й продовжую ніжно утримувати крихітну голівку, що тисне на долоню.

Бетсі пихтить:

— Чарльз хоче хлопчика.

«Чарльза ніхто не питав», — думаю я.

Ще одна хвиля накриває Бетсі, і сестри ступають до неї та розводять її стегна.

— Тужся на мій рахунок, — кажу їй. — Раз. Два. Три. — Я бачу, що перейми посилюються, за тим, як піднімається живіт Бетсі. — Тужся.

Вона тамує подих і подається вперед, поки не звільняється ще дюйм голови, і кінчики маленьких вух виринають з її тіла. Наступна потуга не дає їй перепочити, і надалі вони накривають жінку одна за одною, не послаблюючи тиску на утробу. Бетсі тужиться. Ковтає повітря. Тужиться знову. Знову. І знову. Хтось витирає їй піт з лоба та сльози зі щік, але я не піднімаю погляду. Нарешті показується вся голова маляти.

Я простягаю долоню й пещу щоку та маленьке вушко.

— Лишилися тільки плечі. Двох потуг буде досить.

Але Бетсі вже готова покласти цьому край і з останніх сил витужує дитину прямо мені в руки та падає на ліжко, шойно маля вивільняється з її тіла і єдиним зв'язком між ними застається срібляста вогка пуповина. Тонкий обурений вереск заповнює кімнату, однак жінки Бетсі не зустрічають його оваціями, а дивляться мовчазно, чекаючи на мій вирок.

— Здрастуй, маленька, — шепочу я та піднімаю дитину, щоб було видно Бетсі. — Маєте ще одну донечку.

— А, — лиш мовить вона розгублено й підводиться на ліжках, щоб побачити немовля.

У мене ще багато роботи, і я беруся до неї повагом. Кладу дівчинку на ліжко між материними стегнами й обрізаю пуповину ножицями. Щойно первинний зв'язок обірвано, я перев'язую частину, що лишилася в дитини, ниткою. Потім омиваю руки у відрі з чистою водою і проводжу великим пальцем по піднебінню немовляти. Воно не розщеплене — іще одне маленьке благословення, яке я запам'ятовую під час кожних успішних пологів. Витираю зі слизької дитини кров та масну сироподібну змазку й поглядаю на Бетсі, щоб не було сильної кровотечі. Усе йде, як належить.

Жінки Бетсі прибирають її волосся, миють обличчя й дають випити теплого чаю. Вони допомагають їй сісти, одягають у чисту сорочку, готують до годування немовляти.

— Поглянь, яка ти гарненька, — кажу я маляті й додаю: — Поглянь, як тебе люблять.

Молю Бога, щоб так і було.

Чарльз Кларк так хоче сина — це їхня третя дитина за чотири роки, — що його впертість може й убити дружину, якщо він не прийде до тям. Бетсі ж надто сильно прагне догодити чоловікові, щоб сказати хоч слово впоперек.

І з матір'ю, і з дитиною все гаразд, тож я загортаю немовля в чисту м'яку пелюшку й простягаю Бетсі. Вона прикладає згорток до грудей і сичить, коли донька хапає її сосок. Від цього її живіт знову напружується, позбавляючись посліду. Навіть це мене заворожує: я роздивляюся його на предмет несподіванок і запевнююсь, що він вийшов одним поштовхом і нічого не лишилося всередині матері. Послід цілий, тож викидаю його у відро в моїх ногах.

— Іще одне, — попереджаю я.

Бетсі киває. Вона через це вже проходила.

— Потерпи. Усього кілька секунд. Але може бути боляче.

— Гаразд.

Я масую їй живіт, вимінаю долонею, допомагаючи йому стиснутися. Жінка кривиться, але не кричить, і після цього їй лишається тільки нагодувати свою дитину.

— Як її назвеш? — питаю я.

— Мері.

Здається, це ім'я означає «гірка́», але я відповідаю молодій матері схвальною усмішкою, як вона й очікує.

Жінки гуртом минають Бетсі й перев'язують її пах чистою сухою тканиною. Доглядальниці змінятимуться щогодини протягом наступних кількох днів.

Зараз пів на п'яту ранку — до світанку ще кілька годин, — і жінки Бетсі виходять із кімнати, щоби прибрати останні сліди безладу, а після цього — поспати, скільки встигнуть. Упродовж наступного тижня вони приходитимуть, змінюючи одна одну, доглядати Бетсі та її дітей. Це єдиний відпочинок, який вдасться урвати дружині молодого коваля.

Я знімаю брудний фартух, знову мию руки, прибираю пасма волосся, що вибилися, перш ніж сісти на край ліжка, і п'ю вже холодний чай, який мені налили, щойно я приїхала. Якусь мить я дивлюся на матір із немовлям.

— Ти хочеш, щоб я розповіла Чарльзові? — питаю я.

— Так, — відповідає Бетсі. — Тільки не кажіть мені, якщо він розізлиться.

— У нього немає права злитися. Ти подарувала йому чудову дитину.

— Права тут нічого не важать.

Я глибоко й стомлено зітхаю, перш ніж її заспокоїти.

— Не хвилюйся про Чарльза. Я побалакаю з ним. Поки що насолоджуйся часом зі своєю донечкою.

Кларки живуть у невеликій хатинці поруч з єдиною кузнею на найближчі три округи. Іти недалеко, але я все одно вбираюся у дорожній плащ. Різкий вітер б'є в обличчя, і це приголомшує після духоти в кімнаті, де я приймала пологи. При кожному вдиху мені щипає в носі. Повітря прозоре й свіже, місяць гордий, а зорі яскраві на тлі чорної темряви неба.

Я не переймаюся тим, щоб стукати, — Чарльз за своїм гупанням усе одно мене б не почув, — тож мовчки прочиняю двері. Чоловік Бетсі міряє кроками кімнату, бурмочучи молитви й прокльони. Він чувається геть безпомічним і повністю винним у стражданнях своєї дружини.

Чарльз піднімає голову, щойно я опиняюся в полі його зору, і б'є поперечним молотом по розпеченому до білого шматку металу з такою силою, що я відчуваю, як дрижить під ногами витоптана земля. Кімната пахне гарячим металом і запеченим брудом, потом і страхом.

Чарльз Кларк випростується, після чого відкладає молот і прибирає з лоба вогке пасмо волосся. Він починає лісіти — я бачу прогалини на обох його скронях — і через це здається старшим за свої тридцять років. Темне волосся. Темні очі. Темна борода. Якби Чарльз не зацікавився ковальством, із нього вийшов би чудовий пірат.

Він наважується зиркнути на мене крадькома, проте відразу відводить погляд.

— Моя дружина жива? — питає він, а потім прочищає горло від хвилювання, яке не може перебороти.

— Так. Звісно. Вона жива й у доброму здоров'ї.

Здається, ще трохи — і я справді побачу, як тремтить цей чоловік. Його тіло охоплює полегшення, коліна підгинаються, але він опановує себе й повертається до мене.

— А дитина?

— У дівчинки дуже сильні легені.